

(de 'spionage-agenten') waren minder goed geëquipeerd: zij konden slechts kiezen tussen twee golflengten (ze hadden twee kristallen voor de 40-, twee voor de 80-meter band), en nooit tijdens de uitzending van golflengte veranderen.

Naast de zenders die morse-telegrammen ontvingen en uitzonden, waren ook wel 'spreek-zenders' (*S-phones*) in gebruik zoals de Jonge er een kreeg: de agent kon dan zijn letterreeksen mondeling doorgeven aan een 'ontvanger' die zich in een bij de Nederlandse kust rondcirkelend vliegtuig bevond. Dat systeem had nadelen: het vliegtuig liet door de weersomstandigheden wel eens dagen op zich wachten, en het door de Engelse diensten hooggeprezen voordeel dat die *S-phones* zouden bezitten (men meende in Engeland dat zij niet uitgepeild konden worden), was een fictie: ook zij waren kwetsbaar.¹ Bovendien werkten ze soms niet: de Jonge kon bijvoorbeeld in de maanden juli en augustus '43 geen enkele verbinding krijgen.

Regel was het dat de zender voortdurend verplaatst werd. Die verplaatsing was op zichzelf door de veelvuldige straat- en treincontroles niet vrij van risico; bovendien had de marconist dan talrijke adressen nodig van waaruit hij zenden kon. Ieder die daar op welke wijze ook medewerking aan verleende, riskeerde de doodstraf. Enkele agenten/marconisten c.q. spionagegroepen waren er die dan ook een ander systeem prefereerden: uitzenden vanuit een vast, maar niet snel bereikbaar adres (een diep in het land liggende boerderij bijvoorbeeld) zodat men, als er gevaar dreigde, tijd had, de antenne af te breken en de antenne, de zender en alle paperassen te verbergen op een plaats waar zij nauwelijks ontdekt konden worden; daarbij was natuurlijk een voorwaarde dat ieder die met het zenden te maken had, over de nodige nagemaakte papieren beschikte die zijn aanwezigheid ter plaatse volledig konden verklaren.

Tijdens het zenden werden veiligheidssystemen toegepast: in de steden bevonden zich bijvoorbeeld in de buurt van het huis van waaruit gezonden werd, personen die onopvallend op de uitkijk stonden of rondfietsten; naderde een verdacht langzaam rijdende auto, dan gaven zij een teken (ook in het huis stond iemand op de uitkijk) en dan zweeg de zender onmiddellijk: de *Peiltrupp* kwam dan niet verder.

Regel was het voorts dat de marconist alleen bij zijn zender kwam wanneer volgens zijn zendschema een zendperiode aangebroken was. Hij en de ge-

¹ Het is menigmaal gebeurd dat de marconisten, vertrouwend op de hun in Engeland gedane mededelingen, via de *S-phones* berichten 'en clair', niet gecodeerd dus, doorgaven. Het kan wel niet anders of ook hier zijn ongelukken uit voortgevloeid.